FOTO: JOHAN NITARE

Örtrika bestånd på kalkrika marker förekommer främst inom regioner med kalkrik berggrund som exempelvis Östergötland, Norduppland och Jämtland. Här, och i än högre grad i andra delar av landet, förekommer de oftast lokalt som små eller isolerade bestånd eller längs vissa kalkrika stråk

Örtrika bestånd på kalkrik mark

Kännetecken

Skog med tydliga tecken på trädkontinuitet eller spår av skogsbete med inslag av äldre träd. Skogen är ofta belägen i slutet av längre sluttningar eller i lågt liggande delar av terrängen, där påverkan från kalkhaltigt markvatten blir särskilt tydlig genom avsaknad av bärris samtidigt som rikedomen av kalkkrävande örter blir påtaglig.

MÅLBIL FÖR GOD HÄNSYN

- Kalkbarrskogar på fuktig mark och kalkgranskogar lämnas orörda.
- I kalktallskogar och kalklövskogar kan plockhuggning av en del inväxande gran vara gynnsamt inom den avgränsade hänsynsytan. Saknas gran är det dock oftast bäst att lämna hänsynsytan orörd. Där det är möjligt att genomföra naturvårdsbränning är det bra att lämna hänsynsytor, där målet är att merparten av de äldre tallarna överlever bränningen.
- I skog med tydlig kulturpåverkad lämnas mindre hänsynsytor orörda. På större hänsynsytor kan plockhuggning av i första hand gran vara gynnsam för att bevara luckighet och ljusinsläpp. Med tanke på bland annat risken för vindfällning är det i dessa fall dock oftast bättre om man kan anpassa skötseln för hela beståndet, till exempel genom hyggesfria metoder, än att lämna små isolerade hänsynsytor.

NATURVÄRDEN (alla måste inte vara uppfyllda)

- Tydligt inslag av äldre träd
- Tydliga tecken på trädkontinuitet, vilket även inkluderar riklig förekomst av gamla träd och att beståndet har uppkommit från naturlig föryngring.
- Tydliga tecken på kalkpåverkan genom ett tydligt inslag av kalkkrävande örter. Markvegetationen klassas oftast som en lågört- eller högörttyp.
- Död ved ej avgörande, saknas ofta heltl kulturpåverkade skogar kan tydliga spår av skogsbete i form av till exempel luckighet, granar med låga vida kronor, ljus- och kalkkrävande örter visa på naturvärden kopplade till kalkpåverkad mark och mer öppen, störd miljö.

FOTO: JOHAN NITARE

Karakteristiskt för denna biotoptyp är ett fältskikt med en stor variation av örter.

Beskrivning

Örtrika bestånd på kalkrika marker förekommer främst inom regioner med kalkrik berggrund. Här, och i än högre grad i andra delar av landet, förekommer de oftast lokalt som små eller isolerade bestånd eller längs vissa kalkrika stråk. Detta gäller inte minst kalktallskogarna. Fältskiktet klassas ofta som såväl lågörtstyp som högörtstyp. Kännetecknande kan också frånvaro av risväxter i fältskiktet, kompletterat med ett tydligt inslag av örter som indikerar kalkpåverkan. Skogarna kan delas in ytterligare eftervilket eller vilka trädslag som dominerar: kalktallskog, kalkgranskog, kalkbarrskog, kalklövskog etc.

Med basisk mark avses här antingen en förhöjd kalkhalt i det lösa jordlagret eller en berggrund av basiska bergarter. Biotopen kan också uppstå där berggrunden består av kalksten, basiska skiffrar eller grönstenar, exempelvis i anslutning till så kallade hyperitberg. Skogstypen förekommer på alla marktyper från torra till friska typer, samt fuktiga typer som inte är sumpskog eller kärr. Kalkpåverkan blir ofta märkbar där man har effekter av kalkhaltigt markvatten, t.ex. fuktiga sänkor där grundvattnet kommer till ytan eller där det finns rörligt markvatten som i nedre delen av sluttningar. En markprofil av brunjordskaraktär är inte ovanlig i dessa bestånd men det kan också handla om tunna jordtäcken på kalkrika bergarter. Biotoperna varierar därmed från magra och klena till mycket bördiga och grova skogsbestånd.

Det finns ett rikligt inslag av äldre träd och skogen är naturligt föryngrad. Det är dock inte ovanligt att skogen bär spår av skogsbete eller annat äldre kulturinflytande. Kalktallskogarna har historiskt varit brandpräglade, vilket inneburit att arterna anpassats för återkommande störningar. Vid naturvårdsbränningar i sådan skog är det särskilt viktigt att ha en hög överlevnad av gamla träd. Kalk- eller grad av kulturpåverkan kan vara svåra att lokalisera. Utöver god lokalkännedom kan exempel på hjälpmedel vara geologiska kartor, samt historiska kartor som kan beskriva gångna tiders markanvändning.

Ett stort antal av vårt lands sällsynta och rödlistade arter är knutna till främst barrskogar på kalkrik mark ex snäckor, kärlväxter, mossor och mykorrhizasvampar. Många av arterna inom dessa artgrupper har en begränsad och reliktartad utbredning där den lokala skogshistoriken, exempelvis trädkontinuiteten är av avgörande betydelse för deras nutida förekomster.

Mot bakgrund av trädkontinuitet och andra faktorer som ovan nämns kan tydliga förekomster av följande exempelarter indikera att skog på kalkrik mark med höga värden: stor blåklocka, brudborste, strutbräken, ormbär, blåsippa (spridd/tydlig), trolldruva, skogstry, olvon, tibast, kranshakmossa, samt på torr mark exempelvis vippärt, blodnäva och sötvedel.

Skogssektorns gemensamma målbilder för god miljöhänsyn ger vägledning om hur miljöhänsyn bör tas vid skogsbruksåtgärder. De är något att eftersträva vid planering och genomförande av skogsbruksåtgärder och ska användas anpassat till aktuell trakts specifika förutsättningar. Aktuell målbild är framtagen i bred samverkan inom skogssektorn av en arbetsgrupp sammansatt av representanter från skogsnäringen, skogsägare, Skogsstyrelsen, andra berörda myndigheter, ideella organisationer och specialister inom aktuellt område. 2013.
Mer information på www.skogsstyrelsen.se/malbilder